

Osoby interpleciowe w gabinecie lekarzkim

Jak dochodzić swych praw?

FUNDACJA
interakcja

Filip Rak jest adwokatem specjalizującym się prawie karnym, postępowaniach sądowych, prawach człowieka oraz prawie antydyskryminacyjnym ze szczególnym uwzględnieniem osób LGBTIQ. Pracował w polskich i międzynarodowych kancelariach prawnych, organizacjach pozarządowych oraz Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich, gdzie odpowiadał za kwestie równego traktowania osób LGBTIQ. Doradza również w sprawach praw człowieka osób interpcyjnych.

Jest członkiem International Bar Association, w tym członkiem LGBTIQ Law Committee tego stowarzyszenia. Prowadził sprawy przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka.

Jest absolwentem prawa w ramach MISH na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie studiował także filozofię oraz ukończył kurs w Centrum Prawa Brytyjskiego (projekt na Uniwersytecie Warszawskim we współpracy z University of Cambridge).

Fundacja Interakcja działa na rzecz praw osób interpcyjnych. Nasze aktywności obejmują m.in. organizację spotkań grup wsparcia, działania rzecznicze i edukacyjne. Publikujemy również materiały, które mają odpowiadać na potrzeby osób ze zróżnicowanymi cechami płciowymi i naszych bliskich oraz sojuszników i sojuszniczek.

www.interakcja.org.pl

Organizacja Pożytku Publicznego KRS 0000846006

Ilustracja na okładce: Katarzyna Bogucka | nioska.com

Skład: Agnieszka Hadrzyńska

Osoby interplciowe w systemie opieki zdrowotnej

Zdarza się, że system prawny, a także podejście lekarzy dyskryminują osoby interplciowe ze względu na to, jakie są ich ciała. Naruszenia najczęściej powstają na tle uprzedzeń, stereotypów, a także braku wiedzy (także na temat praw pacjenta lub aktualnej wiedzy medycznej), czy wrażliwości.

Najczęściej zdarzają się następujące naruszenia:

- **Interwencje medyczne, w tym chirurgiczne**, przeprowadzane na osobach interplciowych w celu zmiany ich ciała, tak aby przypominały bardziej „typowe” (typowe ciała męskie lub żeńskie), bez rzeczywistej potrzeby medycznej i bez pełnej informacji o konsekwencjach operacji oraz bez osobistej, świadomej zgody osoby, której dotyczy zabieg.
- **Odmowa opieki medycznej** po tym, jak rodzice lub osoba interplciowa odmówili wykonania np. operacji chirurgicznej.
- **Brak udzielenia pełnej informacji o konsekwencjach** zabiegów medycznych, operacji itp.
- Przeprowadzanie operacji na narządach płciowych „**przy okazji**” **innej operacji** (np. wycięcia wyrostka robaczkowego, przepukliny) bez odnotowania tego faktu w dokumentacji medycznej.
- **Utrudnianie dostępu do dokumentacji medycznej** lub bezprawne usunięcie jej fragmentów lub całości.
- **Naruszenie godności** poprzez nieprzyjemne komentarze lub żarty personelu medycznego w trakcie wizyt, umieszczanie niestosownych określeń w dokumentacji medycznej („transwestyta”, „obojnak” itp.).
- **Naruszenia intymności** np. poprzez okazywanie narządów ciała studentom medycyny, robienie zdjęć bez pytania o zgodę, zdejmowanie okrycia ciała bez uprzedzenia).

Jakie mam prawa pacjenta jako osoba interpleciowa?

Podstawowe prawa pacjenta i prawo do ochrony zdrowia przyznaje nam Konstytucja RP, ustawa z dnia 6 listopada 2008 o ochronie praw pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta a także międzynarodowe akty prawne w zakresie praw Człowieka. Na ich podstawie każdy, niezależnie od swych cech osobistych ma równe prawo do ochrony zdrowia, oraz do otrzymywania świadczeń zdrowotnych odpowiadających wymaganiom aktualnej wiedzy medycznej.

Przestrzeganie przepisów o prawach pacjenta jest obowiązkiem władz państwa odpowiedzialnych za ochronę zdrowia (Ministra Zdrowia, NFZ), placówek medycznych (prywatnych i publicznych), a także osób wykonujących zawody medyczne (m.in. lekarzy, pielęgniarek, ratowników medycznych).

Jakie są więc Twoje prawa?

- **Masz prawo do opieki zdrowotnej zgodnie z aktualną wiedzą medyczną** – lekarz powinien być świadomy aktualnych standardów opieki medycznej osób interpleciowych i opierać się na najnowszych badaniach.

Naruszeniem Twoich praw jest...

- ▶ Przeprowadzenie operacji bez Twojej zgody wyrażonej po uzyskaniu pełnej informacji o jej przyczynach i skutkach, w tym o jej przeprowadzeniu bez potrzeby medycznej, np. w celach kosmetycznych.
- ▶ Nieuzasadniona odmowa opieki medycznej (uzasadnieniem odmowy dalszej opieki nie może być brak zgody na operację czy inną interwencję medyczną).

- **Masz prawo do informacji i przedstawienia swojego zdania** – o swoim stanie zdrowia, w tym proponowanych oraz możliwych zabiegach medycznych, o następstwach ich zastosowania lub niezastosowania, wynikach badań oraz rokowaniach na przyszłość. Pacjent ma prawo do wyrażenia wobec lekarza swojego zdania w powyższym zakresie. Jednak osoby, które nie ukończyły 16 lat mają prawo do informacji tylko w zakresie i formie potrzebnej do prawidłowego przebiegu procesu diagnostycznego lub terapeutycznego. W przypadku osób między 16 a 18 rokiem życia, informacje o stanie zdrowia może uzyskać także ich opiekun.

Naruszeniem Twoich praw jest...

- ▶ Przeprowadzenie operacji bez poinformowania o jej konsekwencjach w tym np. pełnej informacji o dalszych skutkach w postaci kolejnych interwencji medycznych.
- ▶ Nieodpowiadanie na pytania pacjenta dot. jej lub jego stanu zdrowia, konsekwencji proponowanej operacji lub innej interwencji medycznej.
- ▶ Brak poinformowania o wszystkich możliwych opcjach dotyczących opieki zdrowotnej i interwencji medycznych w (jeśli wymaga leczenia) np.: brak informacji o mniej inwazyjnych zabiegach, odroczeniu zabiegów w czasie itp.

- **Masz prawo do wyrażenia zgody lub odmowy świadczeń zdrowotnych**, po uzyskaniu **pełnej informacji** o swoim stanie zdrowia i konsekwencjach zabiegów i innych interwencji medycznych. Zgodnie z ustawą, za osoby, które nie ukończyły 16 roku życia, decyduje przedstawiciel ustawowy.

Naruszeniem Twoich praw jest...

- ▶ Przeprowadzenie operacji wycięcia gonad w trakcie innej operacji, bez wcześniejszego uzyskania zgody pacjenta.
- ▶ Odmowa dalszej opieki zdrowotnej dziecka w przypadku odmowy przeprowadzenia operacji przez rodziców jest naruszeniem prawa do wyrażenia lub odmowy zgody na świadczenia medyczne.

- **Masz prawo żądania, aby lekarz przed podjęciem decyzji zasięgnął opinii innego lekarza lub zwołał konsylium lekarskie.** Może to być opinia lekarza wyraźnie wskazanego przez Ciebie, możesz też pozostawić wybór tej osoby lekarzowi. Lekarz może jednak odmówić konsultacji lub zwołania konsylium, jeśli uznał żądanie za bezzasadne; odmowa musi być odnotowywana w dokumentacji medycznej.

Naruszeniem Twoich praw jest...

- ▶ Jeśli lekarz odmawia zasięgnięcia opinii innego lekarza lub konsylium, mimo że zachodzi trudny przypadek medyczny, można uznać to za naruszenie prawa pacjenta.
- ▶ Jeśli lekarz nie chce odnotować swojej odmowy w dokumentacji medycznej, narusza Twoje prawa.

- **Masz prawo do zachowania w tajemnicy** przez personel medyczny informacji dotyczących pacjenta i jego stanu zdrowia. Wyjątki od tej zasady są ściśle określone ustawą (np. gdy wydania informacji medycznej żąda sąd lub prokurator).

Naruszeniem Twoich praw jest...

- ▶ Omawianie Twojego przypadku przez lekarza poza gabinetem z innymi osobami, nieudzielającymi Ci świadczeń medycznych.

- **Masz prawo do poszanowania intymności i godności**, zwłaszcza w czasie udzielania świadczeń zdrowotnych. Jeśli pacjent tego żąda, przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych może być obecna wskazana przez niego osoba bliska (lekarz może odmówić tej obecności tylko w sytuacji zagrożenia epidemicznego). Żadne osoby postronne nie mogą uczestniczyć w badaniu bez zgody pacjenta.

Naruszeniem Twoich praw jest...

- ▶ Używanie przez lekarza niewłaściwych określeń (transwestyta, obojnak) lub niestosowne żarty. Umieszczanie takich określeń w dokumentacji medycznej również stanowi naruszenie (pamiętaj o swym prawie do żądania sprostowania dokumentacji medycznej!).
- ▶ Robienie Ci zdjęć bez Twojej zgody.
- ▶ Wpuszczenie bez Twojej zgody studentów do gabinetu lub na salę chorych. Masz prawo sprzeciwu.

Uwaga!

Nieco odmiennie przedstawia się sytuacja tzw. szpitali akademickich. W takich placówkach w świadczeniu medycznym mogą brać udział studenci medycyny i przepisy nie wymagają tu uzyskania zgody pacjenta. Nie oznacza to jednak, że pacjent/ka traci prawo do godności i prywatności. **Pacjent/ka może sprzeciwić się obecności studentów, jeśli czuje, że ich obecność godzi w jego/jej prywatność.** Szczególnie, jeśli ich udział ma charakter czysto dydaktyczny, czy demonstracyjny. Na takim stanowisku, jeśli chodzi o uprawnienia pacjenta, stoi Rzecznik Praw Pacjenta – możesz powołać się na jego wytyczne. **Lekarz ma obowiązek uszanować Twoją wolę i zadbać, by Twoja prywatność była uszanowana.**

- **Masz prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego** w trakcie pobytu w stacjonarnym podmiocie leczniczym (szpitalu, sanatorium, zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym). Oznacza to prawo do kontaktu osobistego i zdalnego z innymi osobami (nie muszą to być wyłącznie osoby najbliższe), oraz dodatkowej pielęgnacji przez osobę przez Ciebie wskazaną.
- **Masz prawo sprzeciwu wobec opinii lekarza**, jeśli opinia lub orzeczenie ma wpływ na nasze prawa i obowiązki (np. orzeczenie o zdolności do pracy, orzeczenie o niepełnosprawności). Sprzeciw wnosi się do Komisji Lekarskiej za pośrednictwem Rzecznika Praw Pacjenta.
- **Masz prawo do dostępu do dokumentacji medycznej** dotyczącej Twojego stanu zdrowia oraz udzielonych Ci świadczeń zdrowotnych. Dokumentacja medyczna przechowywana jest co do zasady przez 20 lat.

Jak egzekwować swoje prawa?

Gdy dojdzie do naruszenia któregoś z naszych praw, możemy zwrócić na to uwagę personelu medycznego. Jeśli to nie pomoże i dojdzie do naruszenia któregoś z Twoich praw, istnieje kilka dróg do naprawienia zaistniałej sytuacji (np. uzyskania lub sprostowania dokumentacji medycznej) lub uzyskania zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (np. w wyniku niepotrzebnego zabiegu medycznego przeprowadzonego bez wyczerpującej informacji, naruszenia tajemnicy lekarskiej).

Skarga do Rzecznika Praw Pacjenta

Rzecznik Praw Pacjenta (RPP) jest wyspecjalizowanym, państwowym organem ochrony praw pacjenta. Jego zadaniem jest wspieranie pacjentów w przestrzeganiu ich praw, zarówno w sprawach indywidualnych, jak i w odniesieniu do ogólnych problemów pacjentów (w tym przez analizowanie sytuacji pacjentów i współpracę z innymi instytucjami, zwłaszcza Ministrem Zdrowia).

Każda osoba, której prawa pacjenta zostały naruszone, może bezpłatnie zwrócić się z wnioskiem o pomoc do RPP. RPP ma obowiązek najpierw wyjaśnić sprawę (np. zażądać wyjaśnień od szpitala, czy przychodni), ocenić, czy doszło do naruszenia praw pacjenta, a potem podjąć środki zaradcze. RPP może doprowadzić do wydania lub sprostowania dokumentacji medycznej, lub skierować odpowiednie wystąpienie do placówki medycznej o załatwienie sprawy w określony sposób.

RPP może też zwrócić się o wyjaśnienie sprawy do właściwych organów, jeśli dana sytuacja wykracza poza jego kompetencje (np. jeśli doszło do przestępstwa, może zwrócić się do prokuratury o przeprowadzenie śledztwa).

PRZYKŁAD 1

W dokumentacji medycznej znalazły się niestosowne określenia na temat osoby interpcjiowej (np. „transwestyta”). W tej sytuacji można żądać sprostowania dokumentacji medycznej. Jeśli placówka odmówi sprostowania, można zwrócić się z wnioskiem o wyjaśnienie sprawy do Rzecznika Praw Pacjenta, który może zwrócić się do placówki o sprostowanie dokumentacji medycznej i usunięcie niestosownych zwrotów.

PRZYKŁAD 2

W reakcji na odmowę przez rodziców przeprowadzenia operacji chirurgicznej u dziecka interpcjiowego, lekarz odmówił dalszej opieki zdrowotnej. Takie zachowanie narusza prawa pacjenta dziecka. Rodzice mogą zwrócić się do RPP z prośbą o interwencję. RPP może skierować wystąpienie do placówki medycznej z żądaniem podjęcia dalszej opieki zdrowotnej dziecka.

Zwrócenie się o pomoc do RPP wymaga złożenia wniosku o wszczęcie przez RPP postępowania wyjaśniającego, w którym należy opisać sprawę i wskazać, w której placówce lub przez którego lekarza doszło do naruszenie prawa pacjenta. Wniosek można złożyć pisemnie i wystać w formie tradycyjnej na adres:

Rzecznik Praw Pacjenta
ul. Młynarska 46
01-171 Warszawa
fax: 22 506 5064

lub mailem na adres: kancelaria@rpp.gov.pl

Skarga do Okręgowej Izby Lekarskiej

Każda osoba wykonująca zawód lekarza jest związana kodeksem etyki lekarskiej. Do podstawowych zasad etyki lekarskiej należy niesienie pomocy każdej osobie bez względu na jej cechy, poszanowanie godności i intymności pacjenta, wykonywanie świadczeń lekarskich profesjonalnie i zgodnie ze standardami naukowymi, oraz dochowanie tajemnicy lekarskiej. Za niedopełnienie tych obowiązków lekarze mogą odpowiadać prawnie, m.in. na drodze dyscyplinarnej.

Jeśli lekarz dopuścił się naruszenia praw pacjenta w trakcie udzielania świadczeń zdrowotnych, możesz zwrócić się do właściwej Okręgowej Izby Lekarskiej (Okręgowego Rzecznika Odpowiedzialności Zawodowej) z żądaniem wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec lekarza.

Po otrzymaniu zgłoszenia, Okręgowy Rzecznik Odpowiedzialności Zawodowej wszczyna postępowanie, wyjaśnia sprawę, i ewentualnie wnosi ją do sądu lekarskiego, który może wyciągnąć wobec niego konsekwencje: finansowe, zawieszenia w czynnościach zawodowych, a w skrajnych przypadkach – wydalenia z zawodu.

Sąd lekarski nie może jednak zasądzić zadośćuczynienia na rzecz osoby porzywdzonej.

PRZYKŁAD

Lekarz w trakcie wizyty żartował z narządów płciowych osoby interptciowej. Osoba ta może złożyć skargę do okręgowego rzecznika odpowiedzialności zawodowej przy właściwej dla lekarza izbie lekarskiej. Po przeprowadzeniu postępowania, sąd lekarski będzie mógł ukarać lekarza.

Zadośćuczynienie za naruszenie praw pacjenta

Jeśli wskutek naruszenia praw pacjenta doznałeś krzywdy (np. negatywnych konsekwencji nieuzasadnionej operacji chirurgicznej, błędu medycznego, ujawnienia przez lekarza informacji na Twój temat osobom nieuprawnionym czy innego naruszenia) – możesz ubiegać się o zapłatę na Twoją rzecz pewnej sumy pieniędzy tytułem zadośćuczynienia.

Dochodzenie zadośćuczynienia odbywa się w formie pozwu przeciwko sprawcy naruszenia (lekarzowi lub placówce medycznej) kierowanego w formie pisemnej do sądu, z reguły właściwego ze względu na miejsce zamieszkania pozwanego.

Postępowanie sądowe jest skomplikowane, wiąże się z kosztami i może zająć nawet kilka lat. Warto dobrze się do niego przygotować i skonsultować się z prawnikiem lub zwrócić się do niego o poprowadzenie sprawy. Szczególnie, jeśli doszło do poważnego naruszenia, wymagającego przeprowadzenia określonych dowodów przed sądem (np. wykazania, że operacja chirurgiczna była wadliwa lub nieuzasadniona).

Do kogo zwrócić się po pomoc?

Konflikt ze systemem opieki zdrowotnej może być wyzwaniem – to wielka, biurokratyczna machina. Dlatego do ochrony praw pacjenta powołane zostały specjalne instytucje, które pomogą Ci załatwić sprawę lub wskażą, jakie środki prawne Ci przysługują w danej sytuacji. Możesz zwrócić się z tym do:

- **Rzecznika Praw Pacjenta** – RPP jest wyspecjalizowanym organem ochrony praw pacjenta. Każdy, czyje prawa zostały naruszone, może bezpłatnie zwrócić się do niego o pomoc. RPP ma obowiązek wyjaśnić sprawę i podjąć ewentualne środki zaradcze, a także udzielić stosownych informacji.
- **Rzecznika Praw Obywatelskich** – każdy może zgłosić naruszenie swych praw do RPO. Ma on wówczas obowiązek wyjaśnić sprawę i jeśli uzna, że doszło do naruszenia prawa, może podjąć interwencję (np. zwrócić się do izby lekarskiej odnośnie toczącego się postępowania, zwrócić się do placówki medycznej, a nawet NFZ czy Ministerstwa Zdrowia) lub wyjaśnić osobie wnioskującej, jakie prawa jej przysługują w danej sytuacji. W niektórych przypadkach RPO może wstąpić do toczącego się postępowania sądowego lub wytoczyć je na rzecz osoby wnioskującej.

Zarówno RPP i RPO to instytucje państwowe powołane do wspierania obywateli w dochodzeniu ich praw. Podmioty te nie zawsze jednak zdecydują się na kompleksową pomoc (np. wszczęcie sprawy sądowej w Twoim imieniu). Warto jednak pamiętać, że możesz zwrócić się także do:

- **Osoby będącej adwokatem lub radcą prawnym** – najlepiej wyspecjalizowanej w prawach osób interpłciowych, prawach pacjenta lub dochodzeniu roszczeń odszkodowawczych w sprawach medycznych na drodze cywilnej. Kontakt z prawnikiem zalecany jest zwłaszcza w przypadkach poważniejszych naruszeń (np. błąd medyczny czy nieuzasadniona operacja chirurgiczna). Osoby te powinny dysponować odpowiednią wiedzą i doświadczeniem, by zebrać stosowną dokumentację (w tym medyczną) i przygotować sprawę sądową.

Pamiętaj!

Jeśli nie stać Cię na zatrudnienie adwokata lub radcy prawnego, przed wszczęciem sprawy możesz poprosić sąd o przyznanie Ci pomocy prawnej z urzędu, opłacanej przez Skarb Państwa – dowiedz się więcej na stronie internetowej właściwego sądu.

- **Organizacji pozarządowych** wyspecjalizowanych w ochronie praw osób interpłciowych – takich jak **Fundacja Interakcja**. Osoby tam zatrudnione wesprą Cię radą co do Twojej indywidualnej sytuacji i pomogą dobrać właściwe środki działania.

Pobierz broszurę, wydrukuj i zabierz na wizytę lekarską!

Fundacja Interakcja powstała, aby współtworzyć świat, w którym osoby interpcyjne/osoby ze zróżnicowanymi cechami płciowymi czują się w pełni akceptowane, bezpieczne, mają dostęp do informacji i wsparcia oraz adekwatnej opieki medycznej i wszystkie ich prawa, zwłaszcza prawo do autonomii i integralności cielesnej, są szanowane.

Wesprzyj działania Fundacji Interakcja!

Obserwuj nas w mediach
społecznościowych

[instagram.com/fundacja_interakcja](https://www.instagram.com/fundacja_interakcja)

[facebook.com/fundacijainterakcja](https://www.facebook.com/fundacijainterakcja)

FUNDACJA
interakcja

www.interakcja.org.pl